

JOTAIN VANHAA, JOTAIN UUTTA — TUTKIMUSSUUNTIEN RIKKAUTTA POHJOISMAISESSA NIMISTÖNTUTKIMUKSESSA

14. Pohjoismainen nimistökongressi
Islannin Borgarnesissa 11.–14.8.2007

Nimistöntutkimuksen saralla pohjoismaisen yhteistyön perinne on jo vuosikymmeniä ollut erittäin vahva. Islannin Borgarnesissa elokuussa 2007 järjestetty nelipäiväinen 14. pohjoismainen nimistöntutkimuskongressi kokosi yhteen noin 60 tutkijaa kaikista Pohjoismaista.

Tämänkertainen kongressi oli nimeltään Nordiska namn — namn i Norden: Tradition och förnyelse, ja nimensä mukaisesti kongressissa esiteltiin sekä vanhaa että uutta, eri-ikäisiä ja eri metodein tutkittuja nimiä. — Käytännössä kongressien teema on aina niin väljä, että teeman alle mahtuu lähes millaista tutkimusta tahansa.

TUTKIMUSKENTÄLTÄ TOISELLE

Kongressiesitelmissä esiteltyjen tutkimusaineistojen ja -kenttien fyysisessä koossa ja iässä oli huomattavia eroja. Eräissä tutkimuksissa nimijärjestelmiä käsiteltiin koko Pohjoismaiden tasolla, kuten ruotsalaisen EVA NYMANIN tutkimuksessa paikannimien suffiksien eroista; pienimmillään taas aineisto käsitti yksittäisessä kylässä tai kaunokirjallisessa teoksessa esiintyvät nimet. Aineistoista iäkkäimpiin kuuluivat muun muassa RICHARD COATESIN tutkimat muinaiset skandinaavisperäiset nimet Englannissa sekä GUÐRÚN BJARKADÓTTIRIN esittelemät orjien nimet islantilaisissa saagoissa.

Perinteisellä etymologisella nimistöntutkimuksella on vahva suosio, mutta myös monet uudet suuntaukset, kuten sosio-onomastiikka ja kirjallisuudessa esiintyvien nimien tutkimus, olivat hyvin edustettuina ja herättivät kiinnostusta. Kehittyvä teknologia, esimerkiksi sähköiset tietokannat ja kartastot, mahdollistaa puolestaan perinteistenkin nimiaineistojen käytön uusissa tarkoituksissa kuten paikkatietojärjestelmissä.

Myös muut kuin tieteelliset näkemykset nimistä oli otettu huomioon. Ruotsalainen PER VIKSTRAND esitteli kansanetymologisia tulkintoja nimien alkuperästä ja selitti »tavallisten ihmisten» yleensä kokevan tärkeäksi sen, että he pystyvät antamaan nimille motivoitun merkityssisällön.

KIELIÄ JA KIELILAKEJA

Lukuisat Pohjoismaissa puhuttavat kielet olivat kongressissa hyvin esillä — valtakielisten nimistöjen lisäksi ainakin fäärin-, saamen- ja kveeninkieliset sekä suomenruotsalaiset nimet.

Kongressissa kuultiin monta esitelmaa nimikäytänteistä, -laeista ja -uudistuksista sekä nimien lainakontakteista ja nimimuodeista eri Pohjoismaissa ja kieliryhmien keskuudessa. Esimerkiksi KRISTIN MAGNUSSENIN tutkima färsaarelainen kadunnimisuun-

nittelu on suomalaiselle tuntematon aihe. Oman ja vieraan maan nimeämistavoissa huomaa yhtäläisyyksiä: samat *Kirkkokadut* ja *Koulukadut* ovat yleisimpiä kadunnimiä niin Suomen kuin Färsaartenkin kunnissa.

Myös kielikontaktit herättivät ajatuksia, esimerkiksi ruotsin kielen vaikutus MÄRIT FRÄNDÉNIN esittelemiin Ruotsin saamelaisen henkilönnimiin, samoin kuin norjan vaikutus kveenien nimiin, joista puhuivat GULBRAND ALHAUG ja MINNA SAARELMA. Norjalainen GURO REISETER selvitteli esitelmässään kaksikielisten — esimerkiksi islantilais-norjalaisten — perheiden henkilönnimikäytänteiden yhteentörmäyksiä: kirjoitetaanko *Björk* vai *Bjørk*, ja saako lapsi etunimensä rinnalle norjalaisen sukunimen vai islantilaisen patronyymin?

Nimimuodin muuttuminen on yleisphojoismaisellakin tasolla tuttu ilmiö. Oudot yhdistelmät ja yksilöllisyys näyttävät valtaavan alaa muuallakin kuin Suomessa. Kun kaikenlaisia uusia virtauksia on vallalla, ilmaantuu ongelmia niin oman kielialueen sisällä kuin muualta muuttaneiden nimenannossakin. Horjuvuutta on esimerkiksi kirjoitusasuissa ja kieliopillisissa suvuissa. Eräs kiinnostava esimerkki muotinumista ovat kaunokirjallisuudesta ammennetut etunimet, joita esitteli ruotsalainen KATHARINA LEIBRING. Astrid Lindgrenin lastenkirjasta tuttu *Ronja* on ollut Pohjoismaissa monen pikkutyön nimen esikuvana.

Eri alueiden nimeämiskäytäntöjen kuvausta kuunnellessa heräsi kysymys, missä oikeastaan kulkee aineistokuvauksen ja tutkimuksen esittelyn raja. Esitelmistä moni vaikutti lopulta olevan enemmänkin pelkkää nimikäytänteiden kuin varsinaisten tieteellisten tutkimustulosten esittelyä. Kuvaukset nimilaeista ovat kuitenkin paitsi kiinnostavia, myös tärkeitä, onhan niissä kyse todellisten ihmisten todellisista ongelmista, mielipiteistä ja intresseistä. Nimilakeihin ja -käytäntöihin liittyviä mielipiteitä,

ongelmia ja asenteita soisi kuitenkin pelkän kuvaamisen sijaan myös tutkittavan nykyistä enemmän.

UUTTA JA TULEVAA

Nimistöntutkimuksen tämän päivän tunnelmia tarkasteltaessa moni vaikutti pitävän henkilönnimitutkimusta erityisen valovoimaisena. Voidaan tosin kysyä, tarvitseeko nimistöntutkimusta aina jakaa perinteisesti henkilö- ja paikannimien (sekä niin sanottujen muiden nimien) tutkimukseen, jolloin metodien laaja skaala jää epäselväksi, vai olisiko syytä tehdä jako tutkimusmetodien mukaan ainakin etymologiseen, sosiolinguvistiseen, kognitiiviseen ja asennetutkimukseen. Sitä paitsi henkilö- ja paikannimikategorioita ei aina voi sulkea toisiltaan pois; voihan vertailuja ja etymologiointeja tehdä henkilönnimistä paikannimiin päin tai päinvastoin. Erilaiset trendit, kuten englannin kielen vaikutus, saattavat tietynä aikana näkyä yhtä lailla henkilö-, paikan- kuin yritysnumistössakin.

Paikan- ja henkilönnimien tutkimuksen lisäksi kuultiin kaksi esitelmää muista nimistä. PAULA SJÖBLOM esitelmöi suomalaisista yritysnumistä ja JØRGEN JOHANNESSEN norjalaisten öljynporauslauttojen nimistä. Muiden nimien ennakkoluulottoman tutkimuksen toivoisi jatkossa kasvavankin.

Suomea pidetään edelläkävijänä kaupunkinimien sekä nimien käytön tutkimuksessa. Näitä aiheita käsitelleistä esitelmistä kolme neljäsosaa oli suomalaisten tutkijoiden pitämiä. Ruotsalaisen BERIT SANDNESIN ja tanskalaisen BENT JØRGENSENIN johdolla ollaan käynnistämässä myös uutta sosiolinguvistista kaupunkinimistön tutkimushanketta, joka on paitsi yhteisphojoismainen, myös monitieteinen. Kielitieteellisen näkökulman lisäksi käytössä ovat sosiologian, maantieteen ja arkeologian tutkimusmenotodit. Suomalaisista kaupunkinimistön

tutkijoista moni oli jo ehtinyt tulla tutuksi monitieteisyyden kanssa. Nimimaiseman muutos Helsingin sosiolingvivistisesti moninaistuvissa kaupunginosissa -tutkimushankkeessa on yhteistyö maantieteen alan tutkijoiden kanssa havaittu toimivaksi (Ainiala ja Vuolteenaho 2005).

YLEISIÄ TUNNELMIA

Kongressissa kuultujen esitelmien esitämistekniikassa olisi ollut jonkin verran parantamisen varaa. On sinänsä virkistävää vaihtelua, että esitelmiä kuultiin ainakin ruotsin, tanskan, norjan ja englannin kielellä, mutta on myös tosiasia, etteivät kaikki kuulijat ymmärtäneet kaikkia puhujia. Tekstitetty havaintomateriaali joko paperilla tai valkokankaalle heijastettuna oli suureksi avuksi, minkä enemmistö puhujista olikin ottanut huomioon. Teksti- ja kuvamateriaalin merkitystä tulisi entisestään tähdentää kaikille kansainvälisissä tapahtumissa esitelmöintiä suunnitteleville.

Kaikkiaan nimistökongressi osoittautui ensikertalaisten silmissä vakuuttavaksi poikkileikkaukseksi pohjoismaisen nimistötutkimuksen tämänhetkiseen tilaan. Iahduttavinta oli sen monipuolisuus, ja juuri tällaiset kansainvälisen yhteistyön konkreettiset ilmentymät edesauttavat innovaatioiden tehokasta välittymistä maasta ja kielestä toiseen. Kongressissa käydyissä keskusteluissa muistettiin myös muistuttaa uusien tutkijoiden innostamisen ja rekrytoinnin tärkeydestä. ■

RIIKKA ESKELINEN
MARIA VIDBERG

Sähköpostit: riikka.eskelinen@helsinki.fi
maria.vidberg@helsinki.fi

LÄHDE

AINIALA, TERHI – VUOLTEENAHO, JANI 2005:
Urbaani muutos ja kaupunkilaiset identiteetit paikannimistön kuvauksina. – *Virittäjä* 109 s. 378–394.

KAKSIKYMMENTÄ VUOTTA KIELIKYLPYÄ JUHLASEMINAARIVAASASSA 11.–13.10.2007

Vaasan yliopistossa juhlittiin loka-kuussa 2007 kanadalaisen kielikylpyyn 20-vuotista taivalta Suomessa. Kolmi-päiväisessä seminaarissa esiintyivät vaasalaiset kielikylpytutkijat, kielikylpyopettajien, oppilaiden vanhempien, opetusviraston sekä kielikylpy-yhdistyksen edustajat sekä kolmantena päivänä oppilaat itse. Ulkoimaisina asiantuntijoina esitelmöivät DIANE TEDICK ja TARA FORTUNE Minnesotan yliopistosta sekä GISELA HÅKANSSON Lundin

yliopistosta. Lisäksi seminaarin osallistujat saivat tutustua kielikylpyryhmien toimintaan päiväkodissa ja kouluissa. Gisela Håkansson luennoi kielenomaksumisesta ja monikielisyydestä yleisemmin, muissa puheenvuoroissa käsiteltiin kielikylpyä eri näkökulmista.¹

Kielikylpyprofessori SIV BJÖRKLUND korosti avauspuheessaan sitä, että kielikylpyyn on alusta asti kuulunut yhteistyö. Kielikylpyä on suunniteltu ja toteutettu yh-

¹ Ks. myös Mäntylä 2007.